

*Смушак Т. В.,
асистент кафедри французької філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»*

ІМАГОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КИЄВА В АВТОБІОГРАФІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ ТА ІРЕН НЕМИРОВСЬКИ

Анотація. У статті компаративно розглядається імагологічний вимір Києва початку ХХ століття в автобіографічній творчості Наталени Королевої та Ірен Немировськи, типологічно аналізуються художньо-автобіографічні методи зображення авторами власної індивідуально-історичної реальності.

Ключові слова: імагологія, Київ, ретроспекція, автобіографічна повість, автобіографічний роман.

Постановка проблеми. На основі категорії пам'яті в автобіографічному творі формуються образи, за допомогою яких письменник художньо оформлює зміст свого життя. Часопростір є індивідуальним, відтвореним за схемою авторського життя, становлячи окрему художньо трансформовану структуру. При цьому автобіографічний часопростір не зводиться до відтворення суті тільки окремого людського життя, а набуває масштабнішого значення, оскільки на фоні одного персонажа, що базується на досвіді автора, розгортається всезагальна система просторового існування. Таким чином постають літературні образи міст, країн, народів, етносів на тлі історичних, соціальних та культурних умов окремих (залежно від представленого часу) епох.

Для кожного народу, як відзначає Д. Наливайко, «становить неабиякий інтерес, як його життя й історія сприймалися іншими народами, як ними оцінювалися і трактувалися» [3, с. 4]. Особливо цікавить компаративний погляд на однотипне часопросторове моделювання різнонаціональними авторами. Дослідження подібностей та відмінностей у рецепції тогочасних імагологічних явищ різними літераторами розширює параметри формування цілісного образу міста, країни, народу на визначеному етапі історичної еволюції.

Виклад основного матеріалу дослідження. В автобіографічній повісті «Без коріння» Наталена Королева (українська письменниця іспанського походження) проектує особисту історію в реальний часопростір на основі переосмислення суспільно-політичних та культурних подій у Києві 1905–1906 років (видозміненому автопортрету Наталени Королевої (1888 рік народження): Ноель на початку твору сімнадцять років, рік вона навчалась у київському Інституті шляхетних дівчат). В автобіографічному романі «Вино самотності» крізь призму дитячої душі Елен Ірен Немировськи (французька романістка, родом з України) репрезентує не лише себе, але й Київ 1911–1913 років (у 1903 році письменниця народилася, київські події у «Вині самотності» беруть початок із восьмиріччя головної героїні й завершуються її десятиліттям). Українська та французька авторки, що художньо пов'язують індивідуальну історію з Києвом початку ХХ століття, наче обмінялись особами: Наталена Королева спостерігає київську дійсність очима іноземки (іспанки, яка вперше (у свідомому віці) прибула до Києва), Ірен Немировськи

окреслює свій життєвий шлях на першій Батьківщині, – Україні, зокрема в місті Києві.

Ретроспективний погляд Наталени Королевої та Ірен Немировськи у власний суб'єктивно-психологічний часопростір, що охоплює період їх духовного становлення, розвитку, зародження в них осмисленого художнього світовідчуття (події в «Без коріння» (1936 рік) та «Вині самотності» (1935 рік) ретроспективно віддалені від часу їх творчого укладу), пропонує, отже, дві (різні за національним духом) моделі сприйняття Києва із часовим колоритом епохи початку ХХ століття.

Зіставному відтворенню імагологічної реальності в «Без коріння» та «Вині самотності» сприяють праці дослідників, присвячені питанням імагології (Д. Наливайка, С. Андрусів, І. Дзюби, В. Будного, М. Ільницького), історії Києва початку ХХ століття (В. Шевчука, М. Тараненка, С. Крупчан, Т. Крупчана), а також здобутки вітчизняних та зарубіжних літературознавців та критиків, які займались дослідженням писемного спадку письменниць (І. Голубовської, О. Мишанича, Ю. Пелешенка, Р. Федоріва, В. Шевчука, І. Голубовської, Г. М'яловського, М. Рубінс, О. Філіппона, П. Льснарда та інших).

В історичному розрізі початок ХХ століття на Київщині, художньо осмислений у «Без коріння» та «Вині самотності», – період підневільного перебування її земель у складі Російської імперії. Адміністративне місцеве керування здійснювалось тоді генерал-губернатором, призначеним царем, який був наділений усіма цивільними, державними та військовими правами. У працях істориків зафіксовано різнобічні бачення ходу тодішніх подій. Це допоможе глибше осягнути політичну та соціокультурну ситуацію літературно представленого середовища.

Знайомство Ноель (після дванадцяти років виховання в монастирському пансіоні у Франції) та її подружки-французьки Асту з Київщиною розпочалось із моменту їх прибуття на столичний залізничний вокзал. Як один із головних залізничних пунктів царської імперії київський перон, який за здогадами Ноель та Асту мав бути схожим на звиклі їм європейські відповідники, виглядав, проте, край занедбаним: «Коли то дійсно був перон – той горбатий і подірваний, брудний поміст, укріплений мокрою сніговою кашею...» [2, с. 47].

Неналежні соціоумови тогочасного Києва, помітні й з огляду індивідуальної об'єктивно-атрибутивної дійсності Ірен Немировськи. Увага восьмирічної Елен, що спроектована на рутинну домашню обстановку, мимовільно концентрується на занедбаному стані локального простору її батьківського дому: «Скоцюрбившись на своєму стільці, восьмирічна Елен роздивлялась акації на залитому місячним сивом подвір'ї. Подвір'я було занедбане, брудне, але засаджене деревами й квітами, наче сад» [4, с. 10].

Пам'ять, як основний рушій автобіографічного дискурсу, може розгортатися не лише мимовільно (як у поданому вище

прикладі), але буває й усвідомлено. Відповідно до авторського задуму у «Вині самотності» виокремлюються осмислені характеристики суспільної пригніченості, породженої епохою суворого підпорядкування догматам Російської імперії: «Тиша цього сонного провінційного міста, що загубилося на російських просторах, гнітила, наганяючи глибоку тугу. <...> Деся на сільській дорозі лунає пісня, яку раптом заглушує сварка, вигуки, тупіт жандармських чобіт, вереск п'яної жінки, яку тягнуть за волосся до відділка... І знову тиша...» [4, с. 12].

Наталена Королева усвідомлювала, що соціальна складова не може бути від'ємною від контексту тогочасного Києва. Перші сторінки «Без коріння» присвячено авторським характеристикам зовнішнього вигляду зубожілого місцевого населення («Бо ж коридори вагонів наповнились бородатими, брудно одягненими людьми, що кинулись хапати речі подорожніх» [2, с. 46]), його незрозумілої для європейців поведінки («Вони мали з собою подушки, скрині, навіть бляшаний посуд та кілька маленьких, неохайних дітей» [2, с. 47]). Контрастним є порівняння простолоду із заможною київською знаттю, до якої належала й українська родина Наталени Королевої. Прикладом послужить художня інтерпретація моменту прибуття Ноель до батьківського дому: «У передпокою на Ноель накинута ціла юрба слуг: кожний помагав або намагався допомогти при роздяганню» [2, с. 49].

Ірен Немировська, що теж походила із заможної сім'ї (єврейської), у дитинстві не зазнала матеріальних нестатків. У «Вині самотності» романістка детально змальовує розкішний інтер'єр своєї київської оселі: «Вітальня була оббита бавовняною тканиною, що імітувала шовк. <...> Цю грубу тканину, що пахла клеєм і фруктами, ткали на фабриці, де управителем був Кароль, селянки шили собі з неї святкові сукні й хустки. Але меблі були з Парижа, із Сент-Антуанського передмістя...» [4, с. 17]. Соціальне горе сільських родин восьмирічна дівчинка могла спостерігати з вікон будинку. Ось фрагмент із спостереженої трагічної реальності, що навіки втерся у її пам'ять: «Під вікном поволі сунув один-єдиний фіакар, у якому сиділа жінка, притискаючи до себе дитячу домовину, ніби це був клунок із білизною: таким чином простий люд економив на похоронах. Обличчя жінки було безтурботне, вона лузала соняшникове насіння й усміхалася, радіючи, безперечно, що тепер треба годувати на одного рота менше й уночі слухати на один голос менше» [4, с. 18].

Поневіряння місцевого простолоду Наталена Королева осмислює низкою щиросердних бесід Ноель із сільською дівчиною Тайоною. Сум'яття в душі Ноель викликають слова Тайоні про те, що немає в селі лікарів, «черниць-жалібниць», шпиталів. Вона ж уявляла собі українське село «на взірць якогось Рієге-Латте у департаменті Дром чи Високих Піренеях» [2, с. 193]. З великим здивуванням слухає вона розповіді Тайоні про стан сільської медицини: «Бо у нас, коли баба Параска застудиться, то вже кашлятиме до самої смерті. <...> А вже про породіль – нічого й казати. Страшно у нас на селі...» [2, с. 192–193].

Вписана в межі дитячого світосприйняття Елен проблема меднагляду за станом здоров'я жителів Києва постає у «Вині самотності» опосередковано. Легку огиду відчула Елен, спостерігаючи за процесією прочан, які в спекотні літні дні проходили парковою вулицею: «Ширячи сморід немитого тіла й болячок, вони йшли, голосно співаючи гімни й збиваючи хмари жовтої пилюки» [4, с. 46]. З позицій наратора Ірен Немировська заглянула в майбутнє й розповіла про наслідки такого дійства: «Щороку цієї пори слідом за юрбами паломників містом прокочувалися спустошливі епідемії» [4, с. 47].

Занепад у сфері сільської медицини українська белетристка тлумачить словами Тайоні, майбутнього медика: «Треба вміти підійти до селянина, а особливо – до селянки. Треба насамперед уміти заговорити по-їхньому, викликати у них, затурканих, скривджених, підзорливих, – довір'я й приязнь» [2, с. 193]. Відомо, що «наприкінці XVIII ст. у Росії та Україні знать (дворянство) відокремилась від черні (козаків, селян) життєвими звичаями, освітою, манерами та мовою, спрямовуючи повсякденне спілкування на європейський – німецький чи французький – лад» [7, с. 158].

Французьку мову можна було почути в київському домі Наталени Королевої, нею бездоганно володіла не лише письменниця, але і її батько, лакей Еміль. В Інституті шляхетних дівчат нею розмовляла товаришка Катря, класовими дамами були французьки й німкені, спеціально запрошені до вихованок. Усе це закарбовано в життєписі «Без коріння». На сторінках «Вина самотності» Ірен Немировська також актуально посвідчує престижний статус французької мови та французьких манер. Французькі газети читав дідусь Георгій Софронов, мати за вечерею гортала модні журнали, надіслані з Парижа, французької мови й манер вчила Елен гувернантка-парижанка Мадемуазель Роза: «Елен йшла Парижем у червонуватих сутінках о шостій вечора... І з гордістю думала: «В Росії вони не зрозуміли б тамтешньої мови. Не знали б, що думає торговець, кучер, селянин... А я знаю...» [4, с. 54].

Рубежем, що ставав на заваді порозуміння селян зі знаттю, була й панівна московська мова («Маруся не хоче говорити ні по якому, тільки по-українському, або, як тут усі говорять, по-малоросійському» [2, с. 194]), зовнішній вигляд, звичай, психологія: «Ми здалеку їх розпізнаємо. – І вона (Тайоня) почала викладати, яка різниця між москалями та українцями в мові, вигляді, звичаях, психології. Оцінка в усіх напрямках була негативна для москалів» [2, с. 193–194]. Ноель запитала в селян: «Чому ви самі говорите їхньою мовою?». У відповідь на це питання вона почула: «Мушу!», «Мусимо!». Адже «панування російської мови в канцеляриях, судах і побутовому спілкуванні заможної верхівки змушувало користуватися нею й ту частину українського населення, яка намагалася зберегти свою національну культуру» [5, с. 363].

Загалом негативні судження Наталени Королевої отримує вся тогочасна підросійська освітньо-виховна система. Порада вчителя історії Володимира Зеноновича («Але, мила панночко, не забувайте ж, що тут – не Франція. І не забувайте цього не тільки тут, але й потім, поза стінами інституту. Бо ж, повторюю вам як ваш учитель, багато ми не знаємо, не хочемо і... не можемо знати» [2, с. 119]) неабияк стривожила Ноель, а до цього, – постійна муштра й заборони, неприйняття католиків за своїх («Москалі ніколи не можуть прийняти католика «за свого» [2, с. 122]) цілковито її відчужували.

Наволишній світ Ноель починає сприймати в протиставленні його далекому сонячному французькому Півдню. Справді контраст між ясним її усміхненим Півднем і тим, що бачила тут, сильно вражав: «Здавалося, що її вирвали з життя, повного сонця, надій, можливостей і обіцянок, щоб закопати без жалю живою в могилу...» [2, с. 52]. Для Елен, яка щороку їздила до Франції з матір'ю та мадемуазель Розою, найбільшим щастям було знову бачити Париж. Протягом кількох місяців вона жила, як її французькі однолітки. Бути схожою на них, постійно мешкати в одному із затішних паризьких кварталів – вершина її мрій: «Не тряслося п'ять днів у вагоні, вертаючись до цієї варварської країни (України), де вона зовсім не почувалась як удома... Зрештою вона погодилася б навіть бути донькою крамаря з вулиці біля Ліонського вокзалу...» [4, с. 53].

Усупереч негативним конотаціям політичної та соціокультурної ситуації у Києві, його образ у творчій перцепції Наталени

Королевої та Ірен Немировськи несе в собі контрастні враження: поєднує песимістичне з оптимістичним, негативне з позитивним. В. Будний та М. Гльницький зазначають: «Літературні етнообрази, що хитаються між полюсами «свого» і «чужого», можуть мати забарвлення сентиментальне чи іронічне, комічне чи трагічне, але ніколи не є однозначно негативними чи позитивними внаслідок риторичної природи літературного тексту, багатозначності образу» [1, с. 383].

Негативні інтерпретації соціального контексту в «Без коріння» відступають з уведенням у дії простих громадян. Саме вони втілюють широсердність та доброту українського народу: «Вони бо прості й безпосередні, мабуть, і в добрі, так само, як і в злі» [2, с. 193]. Сільська дівчина Маруся, наперекір суворим царським законам, віддано береже народні українські традиції. На Святвечір готує кутю, докладно розповідає Ноель та Луїзі як відбуваються Різдвяні свята в селах, співає колядки. Тайоня, вислухавши розповіді Ноель про вчинки Марусі, детермінує: «Маруся – це наша стихійна сила, дужа, повна життєвої енергії, здібна до всього доброго, але оспала, чи, певніш, іще не пробуджена...» [2, с. 195].

Через згадки Наталени Королевої про топоси, що справді існували в межах об'єктивної реальності, можемо відтворити окремі вулиці, квартали, архітектурні об'єкти тогочасного Києва. Місцевість Липки, на вулиці Інститутській якої був розташований Інститут шляхетних дівчат (нині його споруда znana як Міжнародний центр культури), письменниця картографує з особливою точністю. Вихованкам закладу дозволялось здійснювати прогулянки Липками одним визначеним маршрутом, який і представила автор.

Проходили спочатку повз інститутську канцелярію та помешкання інспектора, потім дорога вела попри державний банк, на протилежному боці вулиці виднілась резиденція генерал-губернатора «Юго-Западново Края» (резиденція генерала Драгомирова у венеціанському стилі), далі тягнулись плоти приватних садів (вулиця Інститутська). Згодом була Катеринська вулиця (сьогодні Липська) з маленькою церковнею св. Олександра, яка переходила у вулицю Олександрівську (включала тоді сучасні вулиці Михайла Грушевського та Петра Сагайдачного, а також Володимирський узвіз), яку з одного боку, у верхній її частині, оточували красиві сади. З долини вулиця Олександрівська починалася Купецьким садом (нині Хрещатий сад), де влітку грала першорядна симфонічна оркестра й переходила до «Царського саду» (новітня назва Миський сад), що межував із «Палацовим» (Маріїнський палац), «у якому стояв царський палац на випадок «високого» приїзду «августейших» гостей до Києва» [2, с. 83]. Закінчувалися ці сади Маріїнським парком. За словами белетристики, він був гарний не тільки своїм положенням та укладом, але й зразковим порядком.

На відміну від своєї української сучасниці, французька романістка не називає жодного топоса, крім вказівки міського парку (теперішній Миський сад, що знаходиться між Маріїнським та Хрещатим парками). Монтує в основному площину сприйняття обраного місця – його емоційну чуттєву картину: «У парку грала військова музика; мідні фанфари й барабани гриміли оглушливо, а навколо водограю поволі кружляли в хороводі студенти...» [4, с. 47]. Виділяється тільки один пам'ятник – статуя імператора Миколи I, яку романістка згадує двічі: «Над юрбою височіла статуя імператора Миколи I, виблискуючи в яскравому сонячному промінні» [4, с. 47]. <...> У сутінках іще можна було розгледіти на п'єдесталі статую Миколи I, його тупе обличчя дихало погрозою на сонне місто» [4, с. 50] (коментар свідчить про враження, яке статуя справляла на відвідувачів парку). Вулицю, що вела до парку Ірен Немировськи теж не номінує, але зазначає, що вона вся була в садах, обсаджена старими липами.

До міського парку Ірен Немировськи ходила гратись, коли їй було десять років. Мабуть, тому на перший план в побудові «Вина самотності», висуваються не метод осмисленого картографування міста з називанням його топосів, а описову реорганізацію тих місць, згадки про які, містять дитячі емоційні враження: «Від головного входу в парк збігала вниз коротенька вуличка; на ній бабусі в білих хустках, босоніж, присівши навпочіпки в пилочки, продавали суніці й трояндіві бутони...» [4, с. 46]. Практичні спостереження психологів підтверджують: маленька дитина запам'ятовує в основному емоційно. Пам'ять дитини дуже пластична, усі подразники легко закарбовуються. Однак запам'ятовування відбувається хаотично, випадково, безсистемно, тоді як у підлітків (Наталені Королеві було в описаний період сімнадцять років) «в перебігу процесів запам'ятовування і відтворення на провідне місце висувається розумова діяльність» [6, с. 228].

У «Без коріння» Наталена Королева намагається донести свій позитивний настрій від екскурсій київськими монастирями. Щорічно вихованки Інституту шляхетних дівчат відвідували Лаврські печери, Братський монастир, монастир Видубицький і Межигірський Спас. Уже за брамою Києво-Печерської лаври вихованки почувалися «прогульковцями», а не школярками. Спочатку в супроводі ченця спускались у «ближні печери» (де поклонялись мощам святих), потім, помолвшись у «печерній церкві», ішли до «дальніх печер». Криниця св. Антонія Печерського, біла невелика каплиця із золотим хрестом над нею, справила на Ноель незабутнє враження. Їй здавалось, що «фантазія майстра-ченця втілила в одно й увяу раю, і земську тишу тієї «пустині», що по ній тужить захоплена Божими речами людська душа» [2, с. 187].

Багатогранному опису відвідин Києво-Печерської лаври, що охопив й архітектурну складову, й інтер'єрне наповнення, і, звісно, особисті емоційні враження Ноель, протиставиться зображення Видубицького монастиря. У «Без коріння» зовсім відсутній погляд на його інтер'єр. Тут головують суб'єктивні події, як-от: зворушлива розмова з ігуменом, а також зустріч із київськими єпархіальними, знайомство із Тайонею. Однак передусім у центрі випадок, коли неочікувано для Ноель проявилась єдність її католицької віри та місцевої православної. Старий ігумен не дорікнув Ноель за незнання православних порядків, навпаки, попросив її розповісти щось про іноземні країни: «Ви ж, кажуть, і Рим бачили, і в катакомбах були... То, коли нікуди не поспішаєте, присядьте тут на хвилику, а потім поговоримо» [2, с. 190].

Жодного разу Ірен Немировськи не вирізняє власних назв київських церков та монастирів, їх архітектурної унікальності. Проте пригадує як «у прозорому вечірньому повітрі розливалось гучне й розмірене бамкання монастирських дзвонів» [4, с. 23], як милували дитяче око золотоверхі монастирі. Наталена Королева теж висловлює подібні реакції на місцеві слухово-зорові подразники: «Такі характеристичні для київських вулиць... дзвони численних київських церков, що обзивались раз у раз у кожну годину дня» [8, с. 83]; «Казково виглядали кобальтово-сині монастирські бані...» [2, с. 189].

Залучення пейзажів до «Без коріння» та «Вина самотності» пов'язано передусім із необхідністю показати плин часу, хід уперед індивідуальної історії авторів (водночас це дає можливість спостерігати й за природою тогочасного Києва). Весна підноситься українською белетристкою до рівня символу. Вона асоціюється з пробудженням та розквітом не лише природи Києва, а й особистим переродженням та освоєнням її на Україні: «Того року весна прийшла передчасно. Була буйна і примхлива, як селянська красуня з Півдня. Казали, що це справжня київська весна, бо по двох-трьох весняних зливах зникли враз і сніг, і холод та неспо-

дівано зазеленів і зацвів кучерявий Київ. <...> Весна, наповнена ніжністю й солодкою тривоною, наповняла дівочі серця потребою близькості, порозуміння, ласки, дружби...» [2, с. 181]. Мальовничі весняні красвиди, що відкриваються з балкона київського будинку родини Каролів, навіюють уже іншу, романтично-піднесену, атмосферу епохи раннього дитинства Ірен Немировської: «Простір міста був помережаний тремтливими вогниками газових ліхтарів уздовж звивистих вуличок, а на протилежному березі палали перші весняні вогнища...» [4, с. 10].

Ліричного забарвлення надають повісті «Без коріння» описи річки, яку Наталена Королева з ніжністю називає київським дідусем Дніпром: «Під усіма цими садами спокійно котив свої блакитні води оспіваний поетами всяких національностей, чомусь рішуче кожному, хто мав нагоду на нього поглянути, милий і симпатичний Дніпро...» [2, с. 83]. Присутній Дніпро й у ліричних спогадах Ірен Немировської: «Верхів'я лип заливало спокійне місячне сяйво, десь за пагорбами тьохкали солов'ї. Дніпро котив свої мерехтливі води» [4, с. 12].

Зачарована розкішно київської природи, величчю архітектурного надбання міста, щирістю та добротою простих громадян віднаходить Ноель, хоч і з гірким досвідом, особливе відчуття спільності з Україною, долає рубіж між «своїм» та «чужим», щоб остаточно вкорінитись на сторонній досі землі. Пророчими виявляються слова Тайоні: «Чому б і вам не бути вкупі з нами? Адже ще ж питання: чи «ваші» Піренеї, чи може «Ваша» Україна?» [2, с. 195].

Франція стала «справжньою» батьківщиною Елен. Згадки ж про Київщину, її людей, цінності краю не переставали жевріти в її серці. Досягнувши повноліття, у товаристві Макса (теж з України) Елен воскрешала в пам'яті красу міста над Дніпром, де промайнуло їхнє дитинство: «Вони з насолодою згадували прозоре крижане повітря, сонні вулиці, туркотіння голубів, старий Царський парк над річкою...» [4, с. 145].

Висновки. Отже, методами компаративного підходу до прочитання «Без коріння» та «Вина самотності» виявлено низку художньо представлених автобіографічних даних, які належать до системи атрибутів реального середовища Наталени Королевої та Ірен Немировської. Вони, часто не відмежовуючись від суб'єктивно-психологічного світу письменниць, стають відзеркаленням політичного та соціального контекстів Київщини початку ХХ століття. Помітний обопільний емоційний відбиток у сприйнятті різнонаціональними авторами складних соціоісторичних київських реалій, відчутна аналогія контрастного бачення України та Франції, висловлені схожі індивідуально-авторські враження від архітектури, природи київського краю. Представлення Києва в обох випадках варіюється від негативного до позитивного, застосовуються подібні літературні моделі передачі змін настроїв у ставленні до столичного простору. Простежується подібна риса модусу автобіографічного письма Наталени Королевої та Ірен Немировської – збереження правдивості в зображенні довколишнього середовища, особисті події не можуть бути повністю віддаленими від об'єктивної реальності, образ міста-гла є важливою формою репрезентації власного минулого життя.

На загал же, накопичуючись у спектрі компаративної розвідки, художні елементи «Без коріння» та «Вина самотності», що належать до визначеного часопростору, правдиво відтворили індивідуально-історичну реальність Наталени Королевої та Ірен Немировської, поглибили усвідомлення непересічності їх творчих персоналій, відкрили нові грані їх художньо-автобіографічного бачення світу, продемонстрували основні методи укладення ними

імагологічного образу, а також свосередно охарактеризували одну з нелегких сторінок історії Києва.

Література:

1. Будний В. Порівняльне літературознавство : [підручник] / В. Будний, М. Льницький. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
2. Королева Н. Без коріння; Во дні они; Quid est Veritas? : [повість, роман, новели, оповідання, спогади] / Н. Королева. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 672 с.
3. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі ХІ – ХVІІІ ст. / Д. Наливайко. – К. : Основи, 1998. – 448 с.
4. Немировські І. Вино самотності : [роман] / І. Немировські ; з фр. пер. Г. Малєць. – К. : Унів. вид-во Пульсарі, 2010. – 192 с.
5. Науковий довідник: Історія України / упоряд.: С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк. – 6-те вид. – К. : ТОВ «Казка», 2012. – 736 с.
6. Основи психології / [О. Киричук, В. Роменець, Т. Кириленко та ін.] ; за заг. ред. О. Киричука, В. Роменця. – 4-те вид. – К. : Либідь, 1999. – 632 с.
7. Соціологія : навч. посіб. / упорядк. С. Макеєва. – 4-те вид. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. – 566 с.
8. Третяк К. Історія забудови та архітектури Києва наприкінці ХІХ – початку ХХ століть : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / К. Третяк. – К., 1999. – 20 с.
9. Шевчук П. Історія української державності : [курс лекцій] / П. Шевчук, М. Тараненко. – К. : 1999. – 335 с.
10. Philipponnat O. La vie d'Irène Némirovsky / O. Philipponnat, P. Lienhardt. – P. : Grasset-Denoël, 2007. – 668 p.

Смушак Т. В. Имагологическое измерение Киева в автобиографическом творчестве Наталены Королевы и Ирен Немировски

Аннотация. В статье компаративно рассматривается имагологическое измерение Киева начала ХХ века в автобиографическом творчестве Наталены Королевы и Ирен Немировски, типологически анализируются художественно-автобиографические методы изображения авторами собственной индивидуально-исторической реальности.

Ключевые слова: имагология, Киев, ретроспекция, автобиографическая повесть, автобиографический роман.

Smushak T. Imagological dimension of Kyiv in the autobiographical work of Natalena Koroleva and Irene Nemirovsky

Summary. The article is devoted to the comparative examining of the imagological dimension of Kyiv early twentieth century in the autobiographical work of Natalena Koroleva and Irene Nemirovsky, to the typological analyzing of the artistic and autobiographical methods of image authors own personal and historical reality.

Key words: imagologie, Kyiv, retrospection, autobiographical story, autobiographical novel.